

Prologs

Dženova

1349. gada aprīlis

*V*ēstule Rolandam Birgeronam no Birgera Sverker-
sona

Mans dēls. Es, Birgers Sverkersons, tavš tēvs, sveicinu tevi Tā Kunga vārdā. Lūdzu, lai šī vēstule sasniedz tevi Dženovā pie labas veselības. Esmu dzirdējis, ka tur tu esot pavadījis Ziemassvētkus.

Es rakstu šos vārdus, tāpēc ka manas dienas uz šīs zemes ir skaitītas un es dzīvoju ar meliem, kas nospiež manu sirdsapziņu. Mēs ar tevi ne vienmēr esam bijuši vienprātis, un tas mani sāpina vēl jo vairāk. Ja esmu tevi nosodījis nepatiesi un skarbi, tad zini, ka esmu to darījis tevis paša labā.

Daudzo gadu gaitā, ko pavadījām šķirti, es neesmu bijis godīgs pret tevi. Zēns, kuru reiz tev zvērēju nogalināt, vēl arvien ir dzīvs. Jau sen esmu sapratis, ka mēs pret viņu izturējāmies nepareizi, un es ceru, ka tu saproti to pašu. Šodien esmu izlēmis, ka viņš, Markuss, un tu kopā būsiet mani mantinieki tajā dienā, kad Tas Kungs sauks mani pie sevis. Šādā veidā es vērsīšu par labu to ļaunumu, ko esam viņam nodarījuši. Es lūdzu un ceru, ka tu uz to raudzīsies tāpat un ka tu gan grēksūdzē, gan lūgšanās iemantosi piedošanu par saviem daudzajiem grēkiem. Tiesas vīrs ir

ceļā pie manis, lai savestu kārtībā manu testamentu un tur ierakstītu manu pēdējo vēlēšanos.

Lai Dievs tevi svētī, mans dēls.

Šī vēstule ir uzrakstīta Nīšēpingā un no turienes arī nosūtīta Tā Kunga 1349. gada 25. martā, Jaunavas Marijas pasludināšanas dienā.

Rolands Birgersons stīvi skatījās uz rosīgo ostu un kuģiem pārpilno Dženovas līci. Viņš bija spiests izlasīt tēva vēstuli divas reizes, pirms spēja sagremot tās saturu. Viņš nemūžam nebija varējis iedomāties, ka tēvs atdos projām pusi no tā, kas pēc patiesības pienākas viņam. Un pie tam vēl maucēnam, kam jau sen vajadzēja būt mirušam. Zaglim un bandubērnam, kuram, pēc Rolanda domām, jau trīspadsmit gadus vajadzēja trūdēt kapā Stokholmā.

Dženovā bija sākusies vasara, un zilais līcis viņa acu priekšā nīrbēja no tirdzniecības kuģiem. Rolands sažņaudza rokā vēstuli. Tā vismaz paskaidroja, kāpēc viņš nedrīkstēja atgriezties mājās, tā paskaidroja tēva daudzās izvairīgās atbildes, kuras viņš nebija sapratis. Viņš juta izspiežamies sviedrus. Ak kungs, cik ilgi viņš bija gaidījis mantojumu! Cik parādu viņš bija cerējis samaksāt, kad tēvs nomirs!

Bija pienācis laiks atgriezties mājās, vai nu tēvs to gribēja, vai ne. Jo viens bija skaidrs: Rolands Birgersons nemūžam nepiekritīs dalīties savā mantojumā ar kādu citu – un pavisam noteikti ne jau ar maukas dēlu.

1

Esterjētlande

Kristus debesbraukšanas diena, 1349. gada maijs

Patiesība bija tāda – un Iliāna Henriksdotera to labi apzinājās –, ka viņai nebija daudzi, starp kuriem izvēlēties. Nu taču jau starp līgavaiņiem.

Iliāna raudzījās lejup uz savām rokām, kas neparastā kārtā mierīgi gulēja klēpī. Lai gan viņa ārā bija noskalojusies spainī, nagi joprojām bija zemjaini, un viņa slepeni mēģināja no tiem izbakstīt redzamākos netīrumus. Visu priekšpusdienu Iliāna dārzā bija tupējusi uz ceļiem. Tagad viss spraucās laukā no zemes, zālītes un aromātiskās garšvielas, gaiši rukolas asni un mazi timiāna pušķīši. Bija iestājies viņas karstākais darba laiks, turklāt tieši šobrīd viņa uzskatīja par labāku domāt par dārzu, jo...

Grozies kā gribi, tik un tā...

“Neviens cits jau negribēs ar viņu precēties,” māte sacīja skaļi un dusmīgi.

Tieši tā.

Lai gan Iliāna pati bija nonākusi pie tāda secinājuma, tomēr bija sāpīgi dzirdēt to izsakām skaļi. Vienā teikumā – viņu nebija iespējams izprecināt.

Iliānas māte Rikisa pavērsa skatienu no loga uz istabas vidu un turpināja: “Tikpat labi mēs varam teikt jāvārdu Akselam. Pirms viņa kļūst pārāk veca. Aksels ir labāks nekā vispār neviens.” Māte savilka

neapmierinātu seju, kura pauda, ka Aksels varbūt ir labāks nekā vispār neviens, tomēr nekāda labuma jau te nav.

Iliāna knibināja zaļu plankumu uz svārkiem un mēģināja neizrādīt, kāds kauns viņai ir par saviem trūkumiem vispār un savām bēdīgajām izredzēm precību tirgū it īpaši. Viņa spaidīja plankumu, un pretī sāka plūst piparmētru smarža. Iliānai vienmēr bija patikusī piparmētra, tāds pašpārliecināts un izturīgs augšs. Vairums zālīšu ziemā nebija izdzīvojušas, bet piparmētra izturēja visu. Viņa pacēla galvu, to jau vajadzēja darīt agrāk vai vēlāk, un ieraudzīja mātes skatienu. Pelēkzilas acis, asi vaigu kauli un vēss skaistums sastapa Iliānu, kad viņa pakļāvīgi sacīja: “Man nav nekas pret Akselu.”

Māte bungoja ar pirkstiem pret baļķu sienu. “Man jau šķita, ka izgājušā gadā kaut kas sanāks ar Stūri,” viņa sacīja. “Tik tiešām cerēju.”

“Viņš bija labāka partija,” piekrita Iliānas tēvs Henriks Svensons. Viņš stāvēja, plati izpletis kājas, sabāzis rokas aiz ādas jostas, un raidīja tumšu skatienu uz Iliānu, savu jaunāko bērnu. “Kāda ellīga neveiksme, ka arī viņam bija jānomirst. Viņa mājas atradās uz labas zemes.”

Iliāna mēģināja neizrādīt, cik neizsakāmi atvieglota jutās, kad vecīgais un bezzobainais Stūre pagājušo gadu bija atdevis galus un atstājis šo pasauli. Būdamš jau krietni vecs, viņš tomēr mēdza tā blenzt uz meitenes augumu, ka tādos brīžos viņa sajuta it kā kukaiņu rāpošanu pa ādu. Atšķirībā no mūžvecā Stūres Aksels bija mierīgs un labs, un jauns. Turklāt viņam bija visi zobi mutē un viņš nekad neblenza. Iliāna bija dziļi pateicīga par to, ka Aksels uzdrīkstējies lūgt viņas roku, un, lai gan vecāki būtu vēlējušies bagātāku znotu, viņa pati bija vairāk nekā apmierināta. Aksels bija tieši viņas īstā partija – laipns, taktisks un apdomīgs.

“Viss šitas ir tevis pašas vaina,” sacīja tēvs un sakrustoja rokas uz krūtīm, uzmezdams Iliānai tādu skatienu, kādu parasti veltīja savam jaunākajam bērnam un vienīgajai meitai. Tā viņš raudzījās uz klibu zirgu vai viegli sabiedējamu medību suni. “Tu nepārtraukti skraidī apkārt viena pati. To tik vien dari, kā rocies pa zemi. Nav ko

brīnīties par ļaužu domām, ka tev prātiņš drusku ērmīgs. Pat man tā liekas.”

Iliānas māte neteica neko. Viņa skatījās ārā pa logu, bet meitenei šķita, ka arī māte uzskata meitu pašu par vainīgu pie tā, ka viņai vēl nav laimējies tikt apprecētai.

Ārā bija dzirdama rosība, jo mājas ļaudis gatavojās šīvakara maltītei. Viņi svinēs Kristus debesbraukšanu un govju laišanu ganībās, un gandrīz visi draugi no apkārtējām sētām piedalīsies svētkos. To, kas šeit notiks šovakar, apkaimes iedzīvotāji uzzinās pēc dažām nedēļām.

Iliāna gaidīja. No ārpuses šķita, ka tēvs ir noteicējs par visu šajās mājās, bet Iliāna zināja, ka Henriks Svensons ir pilnīgi atkarīgs no savas skaistās sievas uzskatiem un padoma. Māte bija inteligenta, tēvs – tikai nesaudzīgs.

“Mēs paziņosim par saderināšanos šovakar maltītes laikā,” Rikisa izlēma, un Iliānas tēvs par atbildi īsi pamāja.

“Mums jāizmanto šī izdevība,” turpināja Rikisa. “Šķiet, ka visās viņas saderināšanās reizēs būtu iejaucies kāds trollis.”

Iliāna sliecās tam piekrist, diemžēl. Viņas pirmais saderinātais bija nomiris dienu pirms laulībām. Nekā dīvaina, vienīgi neveiksme: viņš bija kritis, sasities un nomiris. Otrs zēns bija saslimis un izlaidis garu – jā, arī viņš – tikai pāris nedēļu pirms precībām. Abi bija jauni puīši, tēva draugu dēli, kurus Iliāna iepriekš nebija pazinusi un tādēļ arī nesēroja. Bet pēc tam vairs neviens nebija parādījies. Atnāca Iliānas dzīves piecpadsmitais, sešpadsmitais un septiņpadsmitais gads, tomēr nevienu ģimeni neizdevās pārliecināt, lai tā ņemtu viņu par vedekli. Neviens neko neteica skaļi, bet Iliāna bija diezgan droša par ļaužu uzskatu, ka viņa nes sev līdzīgu neveiksmi. Turklāt meitenei bija aizdomas, ka viņas zināšanas par augiem nebūt neuzlabo viņas reputāciju. Iliāna plūkāja nevainīgo piparmētru traipu un domāja par saviem lādzīgajiem pētersīļiem un bazilikiem. Protams, viņa zināja, kas ir indīgs. Dabā, par spīti visam, bija papildnam indes un nāves, bet viņa izvairījās no tādiem augiem, tie viņai nebija vajadzīgi, un viņa nešaubīgi zināja, ka nekad nespētu nodarīt pāri kādai dzīvai

būtnei. Viņa to zināja, tomēr gadījās tā, ka ļaudis sāka tenkot, kad Iliānas Henriksdoteras līgavaiņi stūrgalvīgi mira nost. Neviena gan meiteni neapsūdzēja, viņa jau nebija tāda, kas ļaudis raisītu spēcīgas jūtas. Iliāna slepus palūkojās uz logu. Tādas jūtas droši vien bija viņas mātei, kura bija izņēmums. Ja Iliāna saliktu kopā visas vilšanās, ko bija sagādājusi savai mātei, tad vilšanās par meitas precībām noteikti būtu vislielākā. Neviena nevarēja būt tik neapmierināts kā māte.

Tēvs papurināja sirmo galvu un veltīja Iliānai pēdējo nīgro skatienu. “Man ar Akselu būs jārunā par pūru,” viņš noteica.

Un līdz ar to viss bija izlemts – Iliāna Henriksdotera tiks saderināta ar zemnieku Akselu.

Atvieglota Iliāna iznāca ārā uz kāpnēm saules gaismā. Nu tas bija cauri. Visai reti Iliāna jutās pacilāta, kad viņu sauca iekšā parunāt ar vecākiem, tomēr šoreiz galu galā viss bija beidzies labi. It kā no pleciem būtu novelts milzīgs smagums. Viņa panāks, ka visi ar viņu leposies, viņa nolēma un paskatījās apkārt. Brūnas vistas knābāja kaut ko dobēs, un tēva medību suņi, snauduļodami ēnā, vēroja tās pusaizvērtām acīm. Gatavošanās svētkiem bija dzirdama it visur. No griliem un āra virtuves plūda smaržas, no alus brūža skanēja čaloņa, kad kausi un mucas tika pildīti ar bairīti un medalu. Sirdī bija miers. Iliāna mīlēja savu māju un izjuta atvieglojumu, ka Aksels izvēlējies viņu. Lielā mērā šīs izjūtas bija izskaidrojamas ar to, ka viņš dzīvoja kaimiņos. Līdz mājām nebūs tālu.

Iliāna pacēla roku, lai pasargātu acis no saules.

“Vai viņi pastāstīja?” viņa dzirdēja Akselu jautājam.

Puisis stāvēja, atslējies pret saulē sasīlušo mājas sienu, un nedroši raudzījās Iliānā. Kā jau vienmēr viņš izskatījās kā nācis tieši no tūruma. Aksels bija robusts, zemniecisks un pastāvīgs, it kā pats būtu daļa no tūrumiem un zemes, ko apstrādāja.

Iliāna pamāja. “Jā,” viņa atbildēja un smaidīja.

“Un kāda ir sajūta?”

Viņa noglauda ar roku svārkus. “Neparasta.”

“Tavs tēvs neaizmirsā man atgādināt, ka neesmu bagāts. Vairākas reizes.”

Iliāna saviebās. “Es neesmu skaista, tā ka viss izlīdzinās.”

Aksels iesmējās, tie bija silti un saulaini smieklī. Viņš pats bija tāds – silts un saulains. “Tu esi iekšēji skaista, un tas man ir svarīgi. Un tu esi saprātīga un praktiska. Ko vēl vīrietis var prasīt?”

Iliāna pasmaidīja. Viņasprāt, tas bija pareizi, ka Aksels ir tik godīgs. Dievs savā nebeidzamā gudrībā bija devis Iliānas mātei un viņas dvīņubrālīm tik daudz skaistuma, ka meitai nekā daudz vairs nebija palicis pāri.

“Tev jāapsola man, ka nemirsi,” viņa sacīja, pa pusei jokojot, pa pusei nopietni. Iliāna nebija māņticīga, bet... “Jo tad man tevis tiešām pietrūktu,” viņa maigi piebilda.

Un mana reputācija nekad neatgūtos, ja arī trešais līgavainis nomirtu.

Aksels atglauda viņai no sejas matu šķipsnu. “Es apsolu,” viņš teica. “Tad man jāsaprot, ka tev nav nekas pret saderināšanos?” Puiša balss bija nopietna, un Iliāna zināja, ka Aksels nekad neprecētu viņu pret viņas gribu, lai ko teiktu tēvs. Aksels pret Iliānu nekad nebija pacēlis balsi, viņš nebūs vardarbīgs un nekad viņai neuzmāksies. Tīri vienkārši – Aksels bija vislabākais cilvēks, ko viņa pazina.

“Es priecājos,” Iliāna sacīja, un tā bija patiesība. “Un esmu pagodināta,” viņa piebilda. Viņai patika Aksels, visiem viņš patika, un, protams, viņa gribēja ar šo puisi precēties. Viņiem bija viena krāsa, tā ka viņa dzemdēs vīram gaišmatāinus un gaišacainus bērnus un mīlēs tos no visas sirds. Un viņas mājā neviens nekliegs un nedusmosies. To Iliāna vienmēr bija vēlējusies, viņa gribēja mierīgu dzīvi.

“Tu zini, ka esi pārāk laba priekš manis,” teica Aksels, un viņa zilās acis saulē mirdzēja kā ezers vasarā.

“Tā domā tikai un vienīgi tu pats,” Iliāna sausi atteica.

Aksels iesmējās. “Tāda tu esi. Maza un laba, un praktiska.” Viņš noglauda Iliānai vaigu. “Un tev ir zemjaina seja.”

“Pirms svinībām es gribu nopeldēties,” viņa sacīja.

“Nu tad dari to,” Aksels teica. “Man pašam vēl jāparunā ar tavu tēvu.” Puiša sejas izteiksme skaidri rādīja, ka viņš nebūt negaida šo sarunu. Henriks Svensons daudzos cilvēkos radīja līdzīgu jutoņu.

“Svarīgi esam mēs abi divi,” Iliāna sacīja, lai iedvestu Akselam drosmi. “Tas, ko mēs kopā radīsim.”

“Tas tiesa. Mēs esam līdzīgi, tu un es.” Viņš novilka plaukstu gar meitenes vaigu, un piepeši Iliāna skatījās it kā ar viņa acīm, spoguļojās viņa acīs un redzēja to pašu, ko viņš. Iliāna redzēja patiesību. Viņa nebija ne moža un zaļa piparmētra, ne nekaitīgs pētersilis, pat ne necilā, bet mīlīgā klinģerīte. Tieši Aksels bija viņai to atklājis, parādījis to, par ko viņa bija prātojusi. Iliāna bija laba, praktiska un nedaudz zemjaina.

Viņa līdzinājās kālim.